

Antarktika'da bir Türk bilim üssü kurulması için başlatılan çalışmalara, bu amaçla oluşturulan **“Türk Kutup ve Okyanus Araştırmaları Programı Yürütme Komitesi”** (Osman Atasoy, Prof. Bayram Öztürk, Prof. Temel Oğuz, Doç. Dr. Burcu Özsoy Çiçek, Faruk Okuyucu, Sibel Karasu) aracılığıyla ara vermeden devam ediyoruz.

Antarktika'da bir bilim üssü kurulmasını arzulayan çok sayıda seçkin (**konusunda yetkin anlamında!**) akademisyen , STK mensubu, gazeteci, bürokrat ve diplomat bulunuyor. Yukarıdaki komite vasıtasıyla bu değerli isimlerle irtibat kuruyor, kendilerini bilgilendiriyor, görüşlerini ve desteklerini alıyoruz.

Geçenlerde yazdığım ve **"kişisel"** görüşlerimi yansıtan bir mektubu aşağıda paylaşıyorum.

Değerli Antarktika Dostları,

(...) Rahatsızlığım nedeniyle uzunca bir süre ev istirahatinde kaldım. Antarktika'da bir Türk bilim üssü kurulması için başlatılan çalışmaların ara vermeden sürdüğünü görmek çok sevindirici. **Bayram (Öztürk) Hoca** ve diğer ekip üyeleri çalışmalarına devam ediyorlar. Hepimizin bildiği gibi bu idealin gerçekleşmesi için bazı öncelikler bulunuyor. Bunları ben de maddeler halinde aşağıda tekrarlamak istiyorum.

1- Türkiye'nin Antarktika'da üs kurabilmesi için öncelikle Antarktika Anlaşmalar Sistemi'nin (AAS) çevreyle ilgili eki olan Madrid Protokolü'nü imzalaması gerekiyor;

Bildiğiniz gibi mayıs ayı sonunda Brüksel'de düzenlenen **Antarktika Antlaşması 36. Danışma Toplantısı'** na katıldık. 10 gün boyunca 50 ülkeden gelen 350 delegeyle birlikte toplantıları izledik, ülkemiz adına lobi faaliyetlerinde bulunduk. Bu toplantı ve delegelerle kurduğumuz ikili ilişkiler sonrasında edindiğim temel izlenim şudur; Hiçbir maddi yükümlülüğü olmayan, **sadece Antarktika'nın doğasını korumayı amaçlayan bu antlaşmayı imzalamadan**, Antarktika Anlaşmalar Sistemine dahil ülkelerle **"işbirliği"** içinde Antarktika'da bir **üs kurmamız mümkün gözükmemektedir.**

İki bakanlığın; **Çevre ve Şehircilik Bakanlığı** ile **Dışişleri Bakanlığı'nın** bu protokolün imzalanması için yürüttükleri çalışmaları hızlandıracaklarını ve biran önce sonuca ulaşacaklarını umuyoruz.

2- Antarktika'da Türk bilim üssü için ikinci öncelik, bu üste nasıl bir çalışma yapılacağına dair bir **Bilim Programı'nın** yazılmasıdır. Bayram Hoca ve grubumuz içindeki diğer bilim adamları bu konuda çalışıyorlar.

3- Brüksel'deki toplantıda yaptığımız tespitlerden biri de şuydu; **Antarktika'da üssü olan yani AAS içinde oy hakkı olan devletler (Danışılan Devletler) kıtadaki çalışmalarını "Kutup Enstitüsü, Kutuplar Organizasyonu, Programı" vb. gibi adlarla anılan (çoğunlukla resmi veya yarı resmi) kurumları vasıtasıyla yürütüyorlar.**

Bu bağlamda Türkiye'nin de Antarktika'daki üs kurma çalışmalarını ve bu üste yapılacak faaliyetleri düzenleyecek bir kurumu hayata geçirmesi gerekiyor. Bu kurumun **TÜBİTAK** bünyesinde kurulması hepimizin ortak görüşüdür. TÜBİTAK ile görüşmeler sürüyor. Denizcilik Bakanı

Binali Yıldırım

ve

Suat Hayri Aka

beyler de ayrıca bu konuyla yakından ilgileniyorlar. Dışişleri Bakanı

Ahmet Davutoğlu

Bey ile de bir görüşme yapmayı planlıyoruz.

Oluşturulacak kuruma **Türkiye Kutuplar ve Açık Denizler (Okyanuslar, Okyanus aşırı Sular) Programı, Enstitüsü** gibi bir ad verilebilir. "**Okyanuslar ve /veya Açık Denizler**" ibaresinin bu teşkilatın isminde bulunması vizyon zenginliği bakımından gereklidir. Bu kurumda yukarıda adını saydığım bakanlıklara ilaveten, **Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Deniz Ticaret Odası (DTO)** ve **Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'** ndan temsilcilerinin de yer almasının gerektiğini düşünüyoruz.

4- Türkiye'nin kuracağı üs için en uygun bölge Antarktika Yarımadası kıyılarında bir yer olacaktır. Bu üs daha sonra kıtanın iç kesimlerinde kurulacak **ikinci bir üssün lojistik ve ikmal merkezi görevini de üstlenecektir.**

5- Antarktika Yarımadasındaki üs yerini belirlemek amacıyla bölgeye bir araştırma seyahati düzenlenmesi gerekmektedir. Uzaklar II yelkenlisiyle yaptığımız Antarktika seyahatinde yarımada ve çevresindeki adalarda 5 hafta boyunca seyir yaptık; olası üs yerlerini araştırdık, bölgedeki deniz ve hava şartlarını gözlemledik. Bölgeye yapılacak söz konusu seyahat için **en uygun dönem aralık, ocak, şubat (Güney Yarı Kürenin yaz mevsimi) aylarıdır.**

Güney Amerika'nın güney ucundaki **Ushuaia** ve **Punta Arenas** ile Güney Afrika'daki **Cape Town** **Antarktika Yarımadasına en yakın limanlardır.**

Bu limanlardan kiralanacak bir gemiyle kıtaya gitmek en makul ve düşük maliyetli seyahat şekli olacaktır. Antarktika'ya 15 kişi civarında bir uzmanlar heyetiyle gidilebilir.

6- Bir diğer seçenek de Antarktika araştırma seyahatini deniz kuvvetlerimize mensup bir gemiyle yapmaktır. Antarktika Antlaşması'na göre **bölgede askeri faaliyetler yasaklanmıştır.** **Ancak askeri araçlar (gemiler, uçaklar) nakliye, lojistik destek, arama - kurtarma amacıyla bölgede kullanılmaktadır.** Brezilya, Güney Afrika Cumhuriyeti, Şili, Arjantin, ABD ve daha birçok başka ülke deniz kuvvetlerini bu amaçla kullanmakta, **üsleriyle ülkeleri arasındaki irtibatı donanmalarına ait gemiler vasıtasıyla sağlamaktadırlar.**

Deniz kuvvetlerimiz bu kadar uzak bir bölgeye ilk defa seyir yaparak **manevra kabiliyetini test ederken,** donanma mıza ait bir geminin ilk defa Antarktika'ya gitmesi ülkemize **prestij kazandıracaktır.** (Türkiye henüz Danışman Olmayan Ülke statüsünde olduğu için bu konuyu AAS sekreterliğine danışmak gerekecektir.)

Antarktika'daki Türk Bilim Üssü'nün bir an önce kurulmasına dair ortak dileğimizi bir kez daha yinelerken, herkese selam ve sevgilerimi yollarım.

Osman Atasoy

Dipnot:

Yeni Zelanda'daki ilk büyükelçimiz Teoman Sürenkök ve eşi Gülçin Hanım ile yaptığım telefon görüşmesinde, Türkiye'nin Antarktika macerasına dair pek az bilindiğini tahmin ettiğim şu bilgilere ulaştım. Kendileriyle 18 yıl önce tanışmıştım. Meğerse **Türkiye'nin Antarktika macerası "resmi olarak" o yıl, yani 1995 senesinde başlamış!** Önce kısa bir hatırlatma yaptıktan sonra edindiğim bilgileri sizlerle paylaşıyorum...

1992 yılında çıktığımız ilk dünya seyahati sırasında Pasifik Okyanusu sularında seyrederken eşimin hamileliği ilerlemişti. Issız ve çok büyük okyanus haritasında doğum için en uygun yer olarak Yeni Zelanda görünüyordu. Böylece Zuhâl, kızımız Deniz'i 1995 yılında orada dünyaya getirdi.

Sürenkök çifti evlerini bize açmışlardı. Kendileriyle yaptığımız uzun sohbetlerde, kulağıma birkaç kez **"Antarktika"** sözcüğünün çalındığını hatırlıyorum. Ancak aklımda hiçbir ayrıntı kalmamış. Ta ki bu görüşmeye kadar...

Teoman Bey telefonda şunları anlattı: **"1995 yılında Yeni Zelanda Büyükelçisi idim. O yıl Yeni Zelanda hükümetinden gelen resmi bir yazıda, Türkiye'nin Antarktika'da bilimsel araştırmalar yapmasından ülkelerinin memnuniyet duyacağı ve bu konuda her türlü desteği vermeye hazır oldukları yazıyordu."**
(Yeni Zelanda bugün olduğu gibi o zaman da Antarktika'da üssü olan ve kıtada sözü en fazla geçen ülkelerden biriydi. O.A notu.)

"O sırada Dışişleri Bakanımız **Erdal İnönü** idi. Bildiğiniz gibi rahmetli İnönü tanınmış bir fizikçiydi. Yazıyı Dışişleri Bakanlığı'na gönderirken bu konuya atıfta bulunarak, **Antarktika'da fizik başta olmak üzere bilimsel araştırmalar yapabileceğimizi, ayrıca Türkiye'nin kıtada faaliyet göstermesinin ülkemiz menfaatine olacağını belirttim. Ancak yolladığım yazıya herhangi bir cevap gelmedi."**

Teoman Beye Yeni Zelanda'nın durup dururken bize niçin böyle bir teklifte bulunduğunu soruyorum. Cevaplıyor: "Büyükelçiliğimiz yeni açılmıştı. Yeni Zelanda'da o zaman da Türkiye'ye, Türklere karşı çok büyük bir sevgi ve hayranlık vardı. Böyle bir teklifte bulunmalarında sanırım taşıdıkları bu samimi duyguların da etkisi olmuştur."

Cevap gelmeyen o yazı bir şekilde Ankara'da yolunu buluyor. **Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndaki ilgili daire başkanı Prof. Nesrin Algan** 'ın gayretiyle Türkiye aynı yıl Antarktika Antlaşmasına **"Danışman Olmayan Ülke" sıfatıyla imza koyuyor.**

Ancak daha sonra herhangi bir gelişme olmuyor. Zamanla bakanlık personelinin değişmesiyle her şey unutuluyor. Hem de çok uzun bir süre boyunca... 18 yıl sonra Ankara'ya gittiğimizde, **Antarktika Antlaşması diye bir antlaşmayı kimsenin hatırlamadığını görüyoruz!**